

LUND UNIVERSITY

Knut Wicksell: Ekonomporträtt.

Jonung, Lars

Published in:
Ekonomporträtt - svenska ekonomer under 300 år

1990

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Jonung, L. (1990). Knut Wicksell: Ekonomporträtt. I C. Jonung, & A.-C. Ståhlberg (Red.), *Ekonomporträtt - svenska ekonomer under 300 år* (1 uppl., s. 91-106). SNS Förlag.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

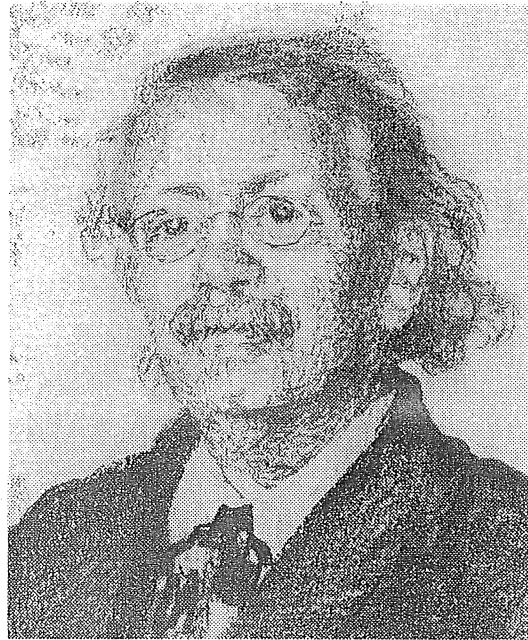
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Lars Jonung

Knut Wicksell

1851–1926

Den 1 november 1901 arrangerades en musikafton i Palaestra, en flygelbyggnad till universitetshuset i Lund. Det Akademiska kapellet anfördes av kapellmästare Fader Berg. I en paus uppstod oro bland musikerna med anledning av ett meddelande som nått kapellmästaren. En av de närvarande, då en ung student, skrev långt senare på följande livfulla sätt i sina memoarer:

”Vad hade hänt? frågade man sig tydligen i publiken. I stället för att meddela nästa nummer i programmet skrev ’fadern’ ett par ord på en papperslapp, fäste den på ett notställ och vände stället mot publiken, så att alla kunde läsa tillkännagivandet: Wicksell professor! Reaktionen blev den väntade. Åh, så förskräckligt! Det var alltså slut på alla förhoppningar om att bli av med den beryktade mannen, som upprätthållit ämbetet på förordnande sedan januari 1900.

Sällan har väl befodringsregeln om företräde i forskarskicklighet och vetenskaplig förtjänst såsom allena avgörande vid konkurrensen om en professur firat en större triumf än med denna utnämning.”¹

Knut Wicksell (1851–1926) framstår i dag som vårt lands främste nationalekonom.² Kring sekelskiftet sammanfattade han på ett lysande sätt de centrala delarna inom den ekonomiska teori som hade växt fram under senare hälften av 1800-talet, den s k neoklassiska skolan. Samtidigt innehöll Wicksells syntes en rad originella bidrag till teoriutvecklingen, framför allt inom penning-, kapital- och beskattningsteorin. Som neoklassisk ekonom behöll dock Wicksell ett livligt intresse för Smiths, Malthus, Ricardos, Marx och andra klassiska ekonomers arbeten och refererade flitigt till dem.

Samhällsomstörtaren

Knut Wicksells väg till nationalekonomin var lång och krokig. Han skrev in sig vid Uppsala universitet 1869 och började sin akademiska bana med att raskt ta en fil kand 1872 omfattande bl a matematik, astronomi, historia, latin och nordiska språk. Tanken var att han sedan skulle fortsätta mot en licentiatexamen, eventuellt en doktorsgrad, i matematik och fysik, de ämnen som attraherade honom mest. De fortsatta studierna inspirerade honom föga. Efter en djup religiös kris i mitten av 1870-talet lämnade han sin kristna tro och blev fritänkare med en mycket kritisk inställning till kyrkan. Han drogs in i kårlivet och blev kårordförande mot slutet av 1870-talet.

Inspirerad av bl a sin gode vän medicinaren Hjalmar Öhrvall började Wicksell engagera sig i olika samhällsproblem. Den engelske nymalthusianen George Drysdals skrift *Samhällslärans grunddrag* som utkom i svensk översättning 1878 blev vändpunkten för Wicksell. Han greps av

nymalthusianismen, en lära som han omfattade med samma iver som tidigare sin kristna tro. De sociala problemen i det svenska samhället hade enligt honom sin främsta orsak i överbefolkning. Hans botemedel var barnbegränsning med hjälp av preventiva åtgärder. Det var ett för samtiden chockerande budskap som han började sprida.

Efter några mycket uppmärksammade föredrag och pamfletter om befolkningsutvecklingen, emigrationen, äktenskapet och religionen framstod Wicksell som en radikal samhällsomstörtare, kritisk mot etablerade institutioner som äktenskapet, kyrkan, monarkin och försvaret. Han lämnade helt de naturvetenskapliga studierna efter en licentiatexamen 1885. Han försörjde sig under dessa år som frilansjournalist för olika tidningar och kringresande föredragshållare med en repertoar på ett tiotal ämnen.

Bilden av den radikale samhällsomstörtaren förstärktes av Wicksells syn på den äktenskapslagstiftning som gjorde mannen till förmyndare över sin hustru. Han vägrade att viga sig kyrkligt och ingick istället vid 38 års ålder ett samlevnadskontrakt med den 26-åriga norskan Anna Bugge 1889. Kontraktet var formulerat av den unge advokaten Karl Staaff, senare liberal statsminister.

Anna kom att utöva ett viktigt och välgörande inflytande på sin makes val av levnadsbana. Det är frestande att dra slutsatsen att utan Annas stöd skulle Knut Wicksell blivit en fotnot i svensk kulturhistoria, en udda figur som umgicks i kretsarna kring bland annat Hjalmar Branting, Karl Staaff och August Strindberg.

Nationalekonomen

Intresset för sociala problem liksom den kritik han mötte från en etablerad ekonom som David Davidson i Uppsala förde honom in på den nationalekonomiska banan. Ett mindre arv, inkomster från journalistisk verksamhet och generösa bidrag från den Lorénska stiftelsen gjorde det

möjligt för honom att studera i England och på kontinenten under längre perioder.³ Detta gav honom ingående kännedom om dåtidens ekonomiska teorier.

På 1890-talet publicerade Wicksell inom en kort tidrymd ett antal djuplodande arbeten. År 1893 kom *Über Wert, Kapital und Rente* där han behandlade produktions-, kapital- och fördelningsteori, några år senare *Finanztheoretische Untersuchungen* där skatte- och finansieringsfrågor analyserades. Han disputerade på en del av detta sistnämnda verk i Uppsala 1895 med Davidson som opponent. År 1898 publicerades *Geldzins und Güterpreise* där Wicksell utvecklade sin penningteori. Detta var en enastående intellektuell prestation, särskilt med tanke på att den utfördes av en person i fyrtioårsåldern som sent påbörjat sina studier i ämnet nationalekonomi.

Problemet för Wicksell var nu att finna en fast ställning vid något universitet, helst i Sverige. Det brådskade eftersom han närmade sig de 50, hade hustru och två barn att försörja och hade kämpat med dålig ekonomi under lång tid.

Kring sekelskiftet fanns enbart två professurer i nationalekonomi i landet, en i Uppsala som upprätthölls av Davidson, som var yngre än Wicksell, och en i Lund där innehavaren var greve Hamilton. Denne skulle rimligtvis avgå någon gång i början av det nya seklet och därmed lämna fältet fritt för Wicksell. Någon allvarlig konkurrent kunde inte skönjas. Ett aber fanns dock. Eftersom professuren låg vid den juridiska fakulteten var Wicksell tvungen att avlägga en jurkand-examen för att uppfylla kompetenskraven för docent- och professorsbehörighet, något som han också gjorde på förhållandevis kort tid. Något djupare intresse för juridiken avsatte dock ej dessa studier hos Wicksell.

Turerna kring tillsättningen blev dramatiska. Wicksells rykte som radikal och rabulist låg honom i fatet. Gustav Cassel och Gustaf Steffen dök upp som sökande till professuren. Den stridbare lundabiskopen Gottfrid Billing ingrep i syfte att stoppa Wicksell. Mitt i allt vägrade Wicksell

att underteckna sin ansökan om professuren ställd till kongungen med "underdånigst". Till sin hustrus yttersta förtvivlan valde han ordet "vördsamt". Vännerna bombarderade honom med vädjanden om att acceptera det gängse skrivsättet. Motståndarna kunde dock inte hindra utnämningen till extraordinarie professor i Lund 1901 och till den ordinarie tjänsten 1904.⁴

Ungefär samtidigt som Wicksell erhöll professuren i Lund sammanfattade han sin vetenskapliga produktion i *Föreläsningar i nationalekonomi, I och II*.⁵

Penningekonomen

Wicksell har utövat stort inflytande på den nationalekonomiska forskningen i vårt land och i utlandet liksom på den ekonomiska politiken och samhällsdebatten i Sverige. I synnerhet har hans bidrag till penningteorin väckt uppmärksamhet.

I *Geldzins und Güterpreise* presenterade Wicksell den teori för prisenivåns förändring vilken blivit hans centrala bidrag till penningteorin. Vid ett föredrag inför den Nationalekonomiska föreningen i Stockholm i april 1898 redogjorde han för sin teori för första gången inför en svensk publik. En stabil prisenivå borde vara målet för penningpolitiken enligt Wicksell [1898]:

"Penningen är ju och blir för hvarje dag alltmera mätaren av alla värden, grundvalen för alla förmögenhetsaf-tal: alla varor bytas mot penningar, och icke blott detta, utan vi producerar endast för att byta och byta mot penningar. Hvad kan då vara viktigare än, att det, som utgör måttstocken för allt annat, sjelft förblir oföränderligt till sin storlek?"

Han ansåg att det låg i allas intresse "om likaren för värdet hölles lika minutiöst oföränderligt som likaren för mått, mål och vikt".

I nästa steg beskrivs den teori på vilken prisstabilisering skulle grundas. Här gjordes en åtskillnad mellan två räntesatser, penningräntan eller bankräntan, som var kostnaden för att låna i banksystemet, och kapitalräntan (den naturliga räntan) som representerade den avkastning som företagarklassen förväntade sig på sina nyinvesteringar.⁶ När den naturliga räntan låg över bankräntan, var det fördelaktigt att låna för att finansiera nyinvesteringar. Volymen bankkrediter och penningmängden ökade och prisnivån pressades uppåt. Om den naturliga räntan blev lägre än bankräntan, minskade företagen sin upplåning. Penningmängden och prisnivån sjönk. Prisenivåns rörelse fortsatte så länge som det fanns en skillnad mellan penningräntan och kapitalräntan. När penning- och kapitalräntan var identiska förblev prisnivån konstant.

Wicksell använde denna teori, senare döpt av Gunnar Myrdal till den kumulativa processen, för att förklara de långsiktiga rörelserna i den engelska prisnivån under 1800-talet. Teorin låg också till grund för hans förslag till penningpolitisk norm. Hans regel för skötseln av penningpolitiken var enkel: prisnivån bör hållas konstant genom att penningräntan regleras så att den befinner sig på samma nivå som kapitalräntan. Han väntade sig också att hans penningpolitiska norm för konstant penningvärde skulle anammas när den blivit allmänt känd.

Wicksells penningteoretiska forskning fick ett direkt inflytande på svensk ekonomisk politik både under 1920- och 1930-talen – ett genomslag från teori till praktisk politik som har få motsvarigheter. Under och strax efter det första världskriget hade den svenska prisnivån drivits upp kraftigt. Wicksell kämpade vid denna tidpunkt energiskt för en nedpressning av prisnivån till den nivå som hade gällt år 1914. Sedan skulle priserna stabiliseras kring detta läge. Han ansåg att krigsårens inflation hade medfört en orättvis omfördelning av inkomster och förmögenheter. En deflation kombinerad med en "omräkning" av skulder och tillgångar skulle eliminera de orättfärdiga inflationsvinsterna.

Omräkningen skulle utföras av en för ändamålet särskilt inrättad "räknekammare".⁷ Wicksell ansåg att lönerna utan större friktion skulle följa priserna neråt under den erforderliga deflationsprocessen.

Motståndet mot Wicksells recept fanns främst inom industrikretsar där man fruktade att en deflation skulle skapa arbetslöshet och oro på arbetsmarknaden. Målet för den ekonomiska politiken blev så småningom en återgång till den guldkurs som den svenska kronan höll före krigsutbrottet 1914. Deflationspolitiken i början på 1920-talet gav emellertid ett katastrofalt resultat. Arbetslösheten blev enorm, t o m något högre än senare under 1930-talet.

När Sverige lämnade guldmyntfoten i september 1931 uppmärksammades åter Wicksells tankar. Regeringen angav då som riktlinje för riksbankens beteende att priserna skulle stabiliseras – fast denna gång vid rådande prisnivå. Sverige blev därmed det första land som officiellt deklarerat prisstabilitet som mål för den ekonomiska politiken. Detta var en framgång inte bara för Wicksells idéer utan även för den nationalekonomiska professionen som var mycket aktiv som rådgivare under dessa år. I få länder hade ekonomerna ett så direkt inflytande på den ekonomiska politiken som i Sverige.

Devalveringen i september 1931 när Sverige lämnade guldmyntfoten och samtidigt införde Wicksells prisstabiliseringsnorm bidrog till att den svenska ekonomin utvecklades positivt i förhållande till många andra länders under 1930-talet. Jämfört med dessa åtgärder fick den s k krispolitiken endast marginellt inflytande på arbetslösheten. Den var av ringa omfattning och infördes först sedan konjunkturen redan vänt uppåt.⁸

Även i dag är Wicksells norm för penningpolitiken aktuell, bl a eftersom styrning av penningmängden, s k *monetary targeting*, har visat sig svårare än väntat. Den höga inflationstakten under de senaste 10–15 åren har skapat ett nytt intresse för prisstabilisering som norm och för möjligheterna att nå detta mål genom räntepolitik.⁹

Pristeoretikern

Wicksell gjorde imponerande insatser inom de områden som vi idag betecknar som mikroekonomi, främst inom kapital-, fördelnings- och produktionsteori. Han inspirerades starkt av den österrikiske ekonomen Böhm-Bawerks ränteteori och arbetade med integration av denna teori och Walras allmänna jämviktsteori. Wicksell och Cassel hade olika teorier om räntans bestämning, vilket blev ett av de första skälen till motsättningen mellan dem.

Wicksells styrka var att kunna sammanfatta och konsolidera olika neoklassiska ekonomers bidrag till en klar syn, samtidigt som han inom olika områden bidrog med nya inslag i teorin. Bland annat använde Wicksell sig av en så kallad Cobb-Douglas produktionsfunktion långt innan den associerades med namnen Cobb och Douglas. Han var också en tidig anhängare av marginalkostnadsprincipen.

Wicksell drog också politiska slutsatser av sina pristeoretiska studier. En slutsats var ett bestämt förkastande av marxismen som ekonomisk teori. En annan var en positiv inställning till det fria bytet. Wicksell var däremot öppen för olika former av fördelningpolitiska åtgärder, i synnerhet för skärpt arvsbeskattning.

Skatteforskaren

Wicksell svarade för bidrag till finansvetenskapen vilka fått aktuellt intresse. Han var nämligen en av de första ekonomer som analyserade beslutsprocesser vid omröstning i politiskt valda församlingar. Wicksell ([1987] s 113) ”förfäktade *frivillighetens* princip såsom den enda tänkbara garanti för en rättvis beskattning” och påstod:

”Min fordran är nu blott och bart, att åtminstone *den* grad av rättvisa, som karakteriserar det fria bytet, nämligen att ingen behöfver betala mer för en sak än han

11anser den värd, också må få göra sig gällande på det finansiella (läs det fiskala) området, och jag har försökt visa att detta också verkligen kan låta sig göra.”

Enligt Wicksell skulle den s k intresseprincipen vara vägledande vid beskattning. Ingen skall betala skatt för verksamheter som han eller hon saknar intresse för. På det parlamentariska planet borde det därför finnas en direkt koppling mellan utgifts- och finansieringsbeslut. Han avvisar principen att skatt skall betalas efter förmåga.

I den moderna demokratin bör besluten om beskattning fattas om inte med fullständig enighet i parlamentet så med kvalificerad majoritet. Minoriteten skall ha vetorätt. På så vis kan man undvika ”tyranniet hos tillfälliga parlamentariska majoriteter”. Wicksell var emellertid noga med att framhäva att hans förslag bara kunde tillämpas om fördelningen av inkomster och förmögenheter var rättvis i utgångsläget.

Till Wicksells besvikelse skapade hans syn på beslutsregler inom offentliga församlingar ingen debatt. Han klagar i ett opublicerat manuskript från slutet av 1910-talet att hans idéer inte väckt uppmärksamhet, se Wicksell ([1987] s 113). Erik Lindahl utvecklade i sin doktorsavhandling från 1919 arvet från Wicksell, dock utan att kunna påverka svensk skattepolitik i någon avgörande utsträckning.

Motståndet mot Wicksells skattefilosofi har varit starkast hos partier med socialistiska rötter. Tanken att basera det svenska skattesystemet, med en genomsnittsskatt på strax under 60 procent, på enbart frivillighetens grund förefaller idag utopisk.

Det är först med public choice-skolans genombrott under 1980-talet och med ett växande skattetryck i Sverige som Wicksells idéer på beskattningsområdet på nytt uppmärksammas inom forskningen. James Buchanan, 1985 års nobelpristagare i nationalekonomi, stötte av en ren tillfällighet på ett dammigt exemplar av *Finanztheoretische Untersuchungen* i Chicago-universitetets bibliotek 1949.

Boken blev en upplevelse som påverkade Buchanans forskning på ett avgörande sätt under kommande år.¹⁰

Liberalen

Wicksell framtonar som en radikal liberal i ekonomiska och sociala frågor. Han kämpade för allmän rösträtt, för kvinnans självständighet, för religiös och politisk frihet. Han var en orädd och konsekvent fritänkare som engagerade sig i den allmänna debatten på snart sagt alla områden, alltid redo att ta de svagas parti, och som vann respekt och inflytande genom sin självständighet och sin rättframhet. Som exempel på Wicksells inflytande på svensk samhällsdebatt och idéutveckling kan nämnas att hans kritiska inställning till marxismen torde vara en del av förklaringen till denna åskådningens svårigheter att slå rot inom svensk nationalekonomi. Torsten Gårdlund noterar i sin biografi över Wicksell hur hans undervisning genomsyrades av "försvaret för nymalthusianismens och kritiken av socialismens idéer".

Wicksell förkastade den marxistiska värdeläran, vilket gjorde hans annars så goda kontakter med arbetarrörelsen något svala. Hans grundmurade rykte som självständig vänsterman, hans starka vetenskapliga ställning och hans nära kontakter med förgrundsgestalter inom socialdemokratin torde ha bidragit till att begränsa de marxistiska strömningarna inom det framväxande arbetarpartiet. Såväl Wigforss som Erlanders memoarer vittnar om respekt och beundran för Wicksell.

Journalist-debattören

Wicksell fann under många år sin försörjning som skribent innan han påbörjade sina studier i nationalekonomi på allvar. Han behöll sitt intresse för journalistiken och de-

batten livet ut och skrev flitigt i dagspressen även sedan han blivit professor. Bibliografen omfattar omkring 400 artiklar i svensk dagspress. Denna ymniga produktion får hans bibliograf (och styvson) Erik Knudtzon ([1976] s 13) att utbrista:

”För vissa perioder av Knut Wicksells liv skulle man för övrigt för att nå fullständighet behöva gå igenom nästan hela svenska pressen, ty han hade en oemotståndlig lust att skriva genmälen och tillrättalägga missuppfattningar, varhelst sådana dök upp och kommo till hans kännedom, och tillfällen därtill voro legio, enär många av hans framträdanden inför offentligheten framkallade en våldsamt reaktion eller — som han gärna uttryckte sig — gävo anledning till eruptioner i pressens ’dyvulkaner’.”

Som en följd av denna böjelse kvarlämnade Wicksell cirka etthundra opublicerade manuskript, nästan samtliga skrivna på svenska och huvuddelen avsedda för publicering i dagspressen.¹¹ Vissa var refuserade alster, andra blev inte färdiga i tid för att möta något manusstopp, några tappade troligen Wicksell intresset för. Kanske ingrep Anna som censor vid något tillfälle. Hur som helst så bidrar dessa alster till vår bild av Wicksell som den engagerade samhällsdebattören.

Huvuddelen av de opublicerade manuskripten, cirka fyrtio, behandlar monetära problem och skrevs under och strax efter första världskriget. Wicksell framstår i dessa som anhängare av kvantitetsteorin. Den kraftiga inflationen i slutet av 1910-talet är orsakad av den snabba ökningen i volymen riksbankssedlar. Han föreslår vid ett tillfälle att inflationen skall stoppas genom att samtliga riksbankssedlar återkallas, halva volymen makuleras och den andra halvan avstämplas och sedan återlämnas till sina tidigare innehavare, fast med ett fördubblat guldvärde. Samtidigt skulle den nominella lönenivån halveras — ett steg som skulle vidtas i samarbete med arbetarrörelsen. Wicksell ansåg att denna process skulle halvera prisnivån.

Övriga manuskript behandlar en rad sociala frågor. Här redogör Wicksell för sin syn på ting som kvinnofrågan, arbetarrörelsen, utilismen och socialismen. Beträffande det sistnämnda fenomenet påpekar han att: "Företagsamhet och ekonomiskt snille (är) sällsynta och viktiga egenskaper hvilka borde ha det friaste spelrum ur den allmänna nytans synpunkt."

Det genomgående temat i de artiklar, vilka inte behandlar monetära spørsmål, är en plädering för malthusianismen. Malthus var Wicksells ledstjärna i alla möjliga och, är man frestad att säga, omöjliga situationer. Wicksell kunde börja i en helt annan ända, men i slutorden dyker ofta Malthus namn och tankar upp. Ett annat drag hos de opublicerade manuskripten är hans starka optimism rörande den nationalekonomiska vetenskapens möjligheter att bidra till ett bättre samhälle. Om bara meningsmotståndare, politiker och allmänhet fick insikt i nationalekonomisk teori, så skulle ett stort steg mot en bättre värld vara taget. Det vilar ett naivt drag över Wicksells argumentation – även om ekonomer ibland önskar att det vore såsom Wicksell föreställde sig.

Människan

Hurdan var då människan Wicksell? I det offentliga livet var han en särling, känd för sina kontroversiella idéer, en politisk vilde, benägen att chockera och bekämpa vad han ansåg vara orätt utan att ta hänsyn till de skador som kunde åsamkas honom själv eller hans närmaste. Han undvek inte personangrepp och drog sig inte för att uttrycka sig nedlåtande om meningsmotståndares syften och begåvning. Hans mod var stort. Han kunde i det nationalistiska Sverige föreslå att Sverige skulle nedrusta och ansöka om uppgång i det tsarryska imperiet. Sveriges försvarsutgifter var enligt honom bortkastade medel, eftersom landet ändå inte kunde försvara sig mot ett angrepp från Ryssland.

Vore Sverige en del av Ryssland skulle vårt land kunna bidra till att höja den kulturella nivån i Ryssland. Denna gång vände sig representanter på hela den politiska skalan mot hans argument.

Det fanns många tillfällen då Knuts beteende ansträngde Annas och Knuts relation. Ett var när han hamnade i fängelse i Ystad för hädelse. Det kostade honom två månader och en kännbar reduktion av professorslönen. Nu liksom så många gånger tidigare ingrep vännerna med en insamling för att bistå familjen Wicksell finansiellt.

Gunnar Myrdal ([1972] s 271) skriver om Wicksells publika framtoning:

”Wicksell hade ett helgons integritet. Få människor har gått genom livet så orörda av moraliska kompromisser som han... Personligen var Wicksell opretentiös och djupt mänsklig i alla sina kontakter. På samma gång var han orubbligt omänsklig i att följa sina egna moraliska övertygelser in absurdum såsom dessa utkristalliserade sig i hans egendomliga puritanska och matematiska sinne.”

I det privata livet var denna stridsman en snäll, försynt, stillsam och artig familjefar, dock med viss benägenhet för att retas och provocera, ibland kunde han brusa upp. Han var opraktisk och kunde (eller ville?) t ex inte själv svara för sin självdeklaration, trots att han var en av landets främsta experter på beskattning. Den uppgiften fick hustrun ta på sig.¹²

Wicksell hjälptes fram på den vetenskapliga banan av sin hustru Anna Bugge. Hon sökte dämpa Knuts benägenhet att dras till olika radikala kretsar och ägna sig åt dagstidningsjournalistik och populära föredrag istället för att syssla med meriterande vetenskaplig produktion. Till skillnad från Knut var hon praktiskt lagd. Hon organiserade hans liv, hjälpte honom som sekreterare, bidrog genom sitt kontaktnät till att han erhöll finansiellt stöd och den arbetsro han behövde.

Sedan Wicksell blivit professor, satsade Anna Bugge på en egen karriär, tog en jur kand-examen och engagerade sig i fredsrörelsen, rösträttsfrågan och kvinnorörelsen. Här delade hon i mycket sin makes engagemang, fast på ett mer stillsamt och mindre provocerande sätt. Hon blev Sveriges första kvinnliga diplomat. Hennes framgångar och de långa utlandsresor som följde som svensk delegat till Nationernas förbund gjorde att Knut ofta lämnades ensam, något som fördystrade hans sinne på gamla dar; han behövde hennes närvaro för att få sinnes- och arbetsro.

När Wicksell pensionerades i Lund 1916 återvände familjen till Stockholm.¹³ Anna Bugge kontaktade Eli Heckscher vid Handelshögskolan i Stockholm och förhörde sig om möjligheterna för Knut att fortsätta att forska. På Heckschers initiativ bildades den Nationalekonomiska klubben i syfte att skapa ett forum för diskussion bland de etablerade ekonomerna i huvudstaden och därmed också för Wicksell. Här mötte den yngre generationen av ekonomer, den som kom att bilda den s k Stockholmsskolan, Knut Wicksell under åren 1917–1926. Den inspirerades vid studiet av arbetslöshet och konjunkturförlopp under 1920- och 1930-talen av hans teorier, i synnerhet av den kumulativa processen och den dynamiska ansats som denna representerade. Erik Lindahl, Erik Lundberg, Gunnar Myrdal och Bertil Ohlin framhäver samtliga en påverkan från Wicksell.

Arvet från Wicksell möter oss på många områden än idag. Många av Wicksells teorier och idéer har visat sig förvånansvärt livskraftiga. Han framstår som en "levande" klassiker inte bara inom sin vetenskap utan även i den tillämpade politiken.

Referenser

- Gårdlund, T, [1956], *Knut Wicksell. Rebell i det nya riket*. Bonniers, Stockholm. Nyutgåva 1990, SNS Förlag.
- Hedlund-Nyström, T & Jonung, L, [1989], "Knut Wicksells opublicerade manuskript". SNS Förlag, under utgivning.

- Jonung, L, [1989], *Inflation och ekonomisk politik i Sverige*. Dialogos, Lund.
- Knudtzon, E, [1976], *Knut Wicksells tryckta skrifter 1868–1950*. Utg av Torun Hedlund-Nyström. Gleerup, Lund.
- Myrdal, G, [1972], *Vetenskap och politik i nationalekonomin*. Rabén & Sjögren, Stockholm.
- Sommarin, E, [1947], *Studenter och arbetare. Minnen av skånsk arbetarrörelse och lundensisk radikalism*. Gleerup, Lund.
- Söderström, L, [1986], "Det wicksellska alternativet". *S-E-Bankens kvartalsskrift*, Nr 3, s 90–98.
- Wicksell, K, [1898], "Penningröntans inflytande på varupriser". *Nationalekonomiska föreningens förhandlingar*, s 47–70.
- Wicksell, K, [1987], *Om en ny princip för rättvis beskattning*. Ratio, Göteborg.
- Wicksell-Nordqvist, L, [1985], *Anna Bugge Wicksell. En kvinna före sin tid*. Liber, Lund.

Noter

1. Dessa är Emil Sommarins ord ([1947] s 107). Han blev Knut Wicksells efterträdare på professuren i Lund.
2. Litteraturen om Knut Wicksell är rikhaltig. Hans liv har tecknats på ett lysande sätt av Gårdlund [1956]. Hans publicerade skrifter finns i Knudtzon [1976] och Anna Bugge Wicksells liv är fångat på ett insiktsfullt sätt av sondottern Liv Wicksell-Nordqvist [1985].
3. Samma stiftelse gav stipendier till bland andra Gustav Casse och Gustaf Steffen och fick därmed ett betydande inflytande över utvecklingen av svensk nationalekonomi.
4. Gårdlund [1956] har en livfull beskrivning av bråket kring Wicksells utnämning.
5. Dessa är de enda större arbeten av Wicksell som finns på svenska. Ratio förlag har nyligen gett ut en översättning från tyskan av delar av *Finanztheoretische Untersuchungen*, se Wicksell [1987].
6. Wicksells användning av "the natural rate of interest" (den naturliga räntan) kom långt senare att inspirera Milton Friedman till termen "the natural rate of unemployment" (den naturliga arbetslösheten), ett centralt begrepp i modern makroekonomi.

7. En fyllig beskrivning av Wicksells syn på penningvärdet och den ekonomiska politiken under första världskriget lämnas av Gårdlund ([1956] kap 12).
8. För en närmare beskrivning av 1930-talets penning- och finanspolitik sett ur ett perspektiv inspirerat av Wicksell, se kapitel 2 i Jonung [1989].
9. Se Lindley H Clark "Wicksellian Economics at Work in America", *Wall Street Journal* 16 maj, 1989.
10. För en närmare beskrivning av det wicksellska alternativet se bl a Söderström [1986] samt *Finansteoretiska undersökningar. Lundaforskare under ledning av Ingemar Hansson, Ingemar Ståhl, Lars Söderström om frågeställningar och forskningsbehov inom finansvetenskapen*, Riksbankens jubileumsfond 1986:2.

Författarna till denna rapport säger i sitt förord: "Att förvalta arvet från Wicksell ser vi som en viktig uppgift. Ej minst hans analys av motsättningarna mellan individuell och kollektiv rationalitet samt hans norm för rättvis beskattning rymmer insikter som är värda att arbeta vidare med."
11. Wicksells opublicerade manuskript har nyligen sammanställts och redigerats, se Hedlund-Nyström & Jonung [1989].
12. Se Gårdlund ([1956] s 355). "Inte ens sina deklARATIONER kunde han klara själv. Som professor i ämnet borde han ju kunna det, skrev han 1916 till hustrun, men han visste varken hur stor lön han hade eller de andra siffrorna, 'som icke stå i några vetenskapliga böcker och icke heller i mitt minne'."
13. Vännerna, däribland Eli Heckscher och David Davidson, genomförde en insamling för att makarna Wicksell skulle kunna skaffa sig en bostad i Stockholm. Eftersom Wicksell varit professor så kort tid, kunde han inte erhålla full pension. Riksdagen beslöt om en extrapension vilket tryggade hans ekonomiska ställning som pensionär.

Ekonomporträtt

Svenska ekonomer under 300 år

Christina Jonung (red)

Ann-Charlotte Ståhlberg (red)

